

Ulstrup den 8. oktober 2018.

Til Folketingets Retsudvalg,

I anledning af Retsudvalgets spørgsmål 1037 af 20. august 2018 om fri proces, som viser, at Retsudvalget følger op på Appellen til Justitsministeren af 10 november 2017 og Justitsministerens svar af 8. december 2017 på spørgsmål 179 af 13. november 2017, tillader jeg mig at gøre Retsudvalget bekendt med nedenstående eksempel på, hvordan man i det danske retssystem kan blive gjort reelt retsløs, når Civilstyrelsen giver afslag på fri proces, som ikke stemmer med gældende lov.

Problemet ser desværre ikke ud til at være nyt. Allerede i 2008/09 bragte man i *Advokaten* en række artikler om det, som på det tidspunkt ydermere "i en årrække har fremstået som mere løs – men dog vedvarende – korridorsnak blandt advokater" (2009,3 s. 30). Derfor kan det ikke tilskrives det tab af "kompetencer, viden og hukommelse", som efter udflytningen ifølge Civilstyrelsens årsberetning i 2017 er blevet "betydeligt" (s. 11). Man kan derimod frygte, at truslen mod borgernes retssikkerhed er blevet øget ved udflytningen, fordi man dér særligt har haft "fokus på at øge sagsproduktionen" (s. 5).

Allerede i 2008/09 kaldte advokaterne fri proces et lotteri, som gør retssikkerhed til et spørgsmål om penge, og Civilstyrelsen kritiseredes konkret for:

1. "de ofte helt intetsigende begrundelser for afslag ... som meget vanskeligt kan forenes med ordlyden fra begrundelseskravene i forvaltningslovens §§ 22 og 24", og
2. "begrundelser, som har karakter af bevismæssige vurderinger" (2009,3 s. 30).

Begge kritikpunkter gør sig gældende i forbindelse med det afslag på fri proces, som jeg vedhæfter dette brev.

Sagen, der blev søgt fri proces til, gælder primært erstatning for muligt misbrug af fuldmagt, subsidiært vederlagskrav for muligt misbrug af uskiftet bo. Den blev anlagt efter Skifterettens anvisning i kendelse af 19. maj 2017, stadfæstet af Landsretten 30. juni 2017.

1.

Civilstyrelsens begrundelse for afslaget kan for det første vanskeligt forenes med kravene i FVL § 24, fordi Civilstyrelsens henvisninger til de relevante retsregler ikke er korrekte. Som det ses, lægger Civilstyrelsen navnlig vægt på:

- a. "at der **ikke forinden boets afslutning** ses at være anlagt en sag ved skifteretten vedrørende afdøde [XX's] eventuelle misbrug af sin rådighed over det uskiftede bo **jf. arvelovens § 30**".
- b. at skifteretten "afviste **at genoptage boet** efter [XX] iht. **dødsboskiftelovens § 109**", samt at Landsretten "stadfæstede denne kendelse".

Ad a:

AL § 30, som er relevant for den subsidiære påstand: vederlagssager ved misbrug af uskiftet bo, indeholder ingen bestemmelser om frister.

Det kan tilføjes, at der heller ikke fastsættes en sådan frist for vederlagssager noget andet sted i lovgivningen – et forhold, som Betænkning nr. 1519 om revision af dødsboskifteloven i 2010 afviser at ændre: "En eventuel ordning med bindende frister for arvingerne ville derfor kræve, at arvingerne samtidig sikres behørig vejledning om deres retsstilling" (2.2.2.1).

Alene AL § 32 stk. 2 og stk. 3 sætter frister. Men de gælder vel at mærke kun for omstødsessager efter AL § 31 stk. 1 og stk. 2, og de finder efter AL § 31 stk. 3 ikke anvendelse "efter den længstlevende ægtefælles død", "hvis den pågældende livsarving kan opnå dækning for sin arveret, ved at der ydes livsarvingen vederlag af det beholdne bo, jf. § 30". Påstanden i stævningen holder sig pænt inden for det beholdne bo.

Tilsvarende har Skifteretten i en kendelse af 28. april 2016, som Civilstyrelsen også havde adgang til, med en supplerende bemærkning understreget, at der heller "ikke i dødsboskifteloven findes frister for sagsanlæg, for så vidt angår tvister af de i denne sag omhandlede karakter. Bobestyreren har desuden ikke ved sin afgørelse eller senere fastsat en egentlig frist for sagsanlæg".

Ad b.

DSL § 109, som er relevant for den primære påstand: erstatning for muligt misbrug af fuldmagt, handler ikke om genoptagelse af et bo, men i stedet paradoksalt nok om en frist, som Skifteretten skal fastsætte, før der kan anlægges sag.

Skifterettens kendelse, som Civilstyrelsen også henviser til, refererer udførligt både DSL § 103, det relevante lovgrundlag for genoptagelsen af boet, og den af Civilstyrelsen fremhævede § 109. Kendelsen fastslår klart og tydeligt, at boet ønskes genoptaget efter DSL § 103, fordi "*der ønskes fastsat en frist til en arvings sagsanlæg i medfør af dødsboskiftelovens § 109*".

I begrundelsen for, at det er unødvendigt at genoptage boet, har Skifteretten heller ikke problemer med at holde paragrafferne adskilt: "... da en arvings sagsanlæg efter retspraksis - under visse betingelser - kan admittes trods manglende fastsættelse af en frist efter dødsboskiftelovens § 109, stk. 1, finder skifteretten ikke anledning til at genoptage dødsboet i medfør af dødsboskiftelovens § 103".

Så det virker absurd, at Civilstyrelsen angiver Landsrettens kendelse, som et "hovedhensyn, der har været bestemmende" (Jf. FVL § 24) for det administrative skøn: at ansøgeren "ikke har rimelig grund til at føre proces". Landsrettens kendelse stadfæster jo netop, at "*en arvings sagsanlæg ... kan admittes trods manglende fastsættelse af en frist efter dødsboskiftelovens § 109*".

2.

Når Civilstyrelsen finder, at der ikke er "rimelig grund til at føre proces" fordi ansøgeren "ikke har udsigt til medhold i sagen", får begrundelsen for det administrative skøn tilmed karakter af bevismæssig vurdering. Det ses tydeligst, når Civilstyrelsen uddyber det: "De har ikke udsigt til at vinde sagen, hvis Deres modpart kan bevise, at sagen skal afvises som følge af, at dødsboet er afsluttet og afvist genoptaget ved Vestre Landsrets kendelse herom. **Civilstyrelsen skønner, at modparten kan føre det omtalte bevis**". At der (jf. punkt 1) ikke findes nogen retsregel til støtte for modpartens påstand, gør Civilstyrelsens bevismæssige vurdering så meget mere kritisabel.

Bevismæssige vurderinger kan true retssikkerheden. Derfor er Procesbevillingsnævnet som den eneste myndighed i Danmark undtaget fra det ellers helt fundamentale princip i forvaltningsretten, at afgørelser skal begrundes. Mads Krøger Pramming: "Hemmelige afslag på fri proces" (*Arbejderen* 2014) gør opmærksom på en Højesteretsdom (ifølge Domstolsstyrelsens hjemmeside U 1997.1062 H), som understreger, at: "*Nævnet skal ikke begrunde sine afgørelser, fordi de ikke må påvirke de dommere, der skulle træffe afgørelse i sagen*".

Også *Advokaten* 2008,6 peger på det: "Politisk har man ikke ønsket, at Procesbevillingsnævnet i sine begrundelser så at sige *tog forskud på retssagerne og begyndte at afveje beviser op mod hinanden. Det ville ikke være hensigtsmæssigt, hvis sagen, når den efterfølgende endte i retten allerede indeholdt noget, der lignede en halvfærdig dom fra nævnet.*"

Det må være lige så uhensigtsmæssigt, når Civilstyrelsen begynder at afveje beviserne mod hinanden. Måske er det tilmed endnu mere uhensigtsmæssigt, når Civilstyrelsen gør det. Civilstyrelsens afgørelse bliver så at sige løftet op i anden potens, når fri proces, som i dette tilfælde, også afvises i Procesbevillingsnævnet.

Problemet opstår fordi både Civilstyrelsen og Procesbevillingsnævnet ifølge Persondataloven skal meddele modparten, at vedkommendes navn og adresse er registreret i forbindelse med ansøgningen om fri proces. Det giver modparten mulighed for via aktindsigt at udnytte, at Civilstyrelsens halvfærdige dom har fået særlig status som stadfæstet i 2. instans og dermed større slagkraft til efterfølgende at påvirke dommeren.

Justitsministerens svar af 12. april 2010 på spørgsmål nr. 791 er bevidst om problemet. Her understreges det, med henvisning til Retsplejerådets betænkning nr. 1260/1993, at "der er et særligt hensyn at tage til, at sagsbehandlingen ved nævnet ikke får en sådan karakter, at nævnets afgørelse for borgerne kan komme til at fremstå som en afgørelse af selve sagen" og der advares efterfølgende mod "en særlig præjudikatsvirkning".

Man kan undre sig over, at Procesbevillingsnævnet ikke opdagede Civilstyrelsens fejl.

Men allerede *Advokaten* 2008,6 advarede om, at "sagsbehandlerne hos Civilstyrelsen og hos Procesbevillingsnævnet ikke har samme lange praktiske erfaring med retssager, som mange advokater har. ... Det er typisk nye jurister":

- *Hvorfor er det stadig ikke godt nok? I Procesbevillingsnævnet er det trods alt en dommer, der er formand.*
- *Det er ikke godt nok, fordi der stadig sidder nogle sagsbehandlere, som laver en indstilling.*
- *Men dommeren kan vel bare omgøre indstillingen, hvis den ikke er i orden?*
- *Nej, det sker ikke. Man er tilbøjelig til at følge indstillingerne.*

Så "Modtager man et afslag, som kan være nok så dårligt begrundet, skal man ikke gøre sig håb om at få en bedre begrundelse i Procesbevillingsnævnets regi" (*Advokaten* 2009,5 s.32). Og da man har "koblet Ombudsmanden af i dette vigtige såvel fiskale som forvaltningsmæssige område" ender det med, at "samtlige vagthunde er koblet af i fri processager" (Ibid.). Det er et alvorligt retssikkerhedsmæssigt problem.

Problemet er desværre ikke blevet mindre i de mellemliggende år. Civilstyrelsen melder i sine to seneste årsberetninger selv om, "at kun en beskedent del af fuldmægtigene har mere en 1 års anciennitet" (2016 s.13). Situationen, som ikke skyldes udflytningen, beskrives også i Civilstyrelsens "Mål og resultatplan for 2018": "Civilstyrelsen er første arbejdsplads på Justitsministeriets område for en lang række nyuddannede jurister, der ansættes som turnusfuldmægtige". Men når udflytningen samtidig har betydet, at kun en "mindre andel" af alle cheferne og specialkonsulenterne har "mere end 2 års anciennitet" (2017 s.11) må retssikkerheden for alvor være truet for de borgere, hvis skæbne de bestemmer over.

Som konsekvens af Civilstyrelsens uretmæssige afgørelse, blev ansøgeren reelt gjort retsløs.

Under bobehandlingen var der ingen mulighed for, at sagen kunne bringes for retten, da bobestyreren - som begge de kendelser, Civilstyrelsen henviser til, udtrykker det - "*ved blot passivitet*" opgav at forfølge krav i anledning af det mulige misbrug af fuldmagt. Derfor var det nødvendigt at skaffe en afgørelse ved en "*faktisk handling*", før Skifteretten kunne anmodes om at fastsætte en frist, så sagen kunne anlægges af en arving. Og nu, hvor sagen så omsider er regelret anlagt, kan den heller ikke føres.

Ikke desto mindre har det fra første bomøde været klart, at der er forsvundet 1,6 mio. kr. fra et bo, som 4½ år tidligere indeholdt 1,8 mio. kr. og at boets masse blev øget med 800.000 kr. da boets væsentligste aktiv, forældrehjemmet, blev solgt, 6 måneder før arveladers død. Men bobestyrer har - dokumenterbart – forholdt sig passivt til det. Sidenhen er der skaffet dokumentation for, at der alene i løbet af de sidste 17 måneder, hvor arvelader ifølge plejehjemsjournalen var i konstant delir/pseudodemens, er brugt 1,45 mio. kr. eller gennemsnitligt knap 86.000 kr. om måneden. Men det kan nu heller ikke undersøges nærmere.

Derfor er vi en del, som har meget svært ved at forstå retsvæsenets vedvarende modstand mod at undersøge, hvad der er sket med de mange penge - "grundigt og samvittighedsfuldt" jf. RPL § 126. Problemet er jo ikke kun, at en arving er gjort retsløs. Da bobestyreren ved sin passivitet har begrænset sig til at fordele en tredjedel af boets midler, er Statskassen faktisk blevet berøvet et ganske stort beløb i boafgift.

Med venlig hilsen,

Karin Grünewald